

Prohászkané Varga Erzsébet

Hogyan válasszunk szivattyút műanyag, illetve ötrétegű installációs vezetékes rendszerekhez?

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Fluidumszállítás

A követelménymodul száma: 2699-06 A tartomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-009-50

HOGYAN VÁLASSZUNK SZIVATTYÚT, MŰANYAG, ILLETVE ÖTRÉTEGŰ INSTALLÁCIÓS VEZETÉKES RENDSZERHEZ

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Ön egy kivitelező cég műszaki tanácsadója, feladata a leendő ügyfelek tájékoztatása az épületgépészeti beruházások vezetékrendszereiről, kiegészítő szerelvényeiről.

A feladat kapcsán ismernünk kell:

- A szállított közeg tulajdonságait;
- A használható vezetékhanyagokat, kötéstechnikájukat;
- A szivattyúk kialakítását, kapcsolását, szabályozását, üzemeltetését;
- A helyszíni, és üzemeltetési adatokat;
- A hidraulikus méretezés alapjait;
- A vezetékek hőtágulás elleni védelmét, zaj-, és rezgés elleni védelmi megoldásokat.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A VÍZ TULAJDONSÁGAI

Fizikai tulajdonságok

Légköri nyomáson és szobahőmérsékleten, tiszta állapotban, szennyeződések nélkül, folyadék halmazállapotú. Fagyáspontja 273 [K] (0 °C), forráspontja 373 [K] (100 °C), olvadáshője $s=335$ [kJ/kg], párolgáshője $r=2256$ [kJ/kg].

Hőtágulása a következő összefüggéssel számolható:

$$\Delta V = V_0 \beta \Delta t \text{ [m}^3\text{]}, \text{ ahol,}$$

- V_0 [m³] a víz kezdeti térfogata,
- $\beta=4,3 \cdot 10^{-4}$ [1/K] a víz közepes köbös hőtágulási tényezője,
- Δt [K] a kezdeti és végső hőmérséklet különbsége.

Fajlagos hőkapacitása (**fajhője**): $c=4,1868$ [kJ/kgK].

A tiszta víz **sűrűsége** légköri nyomáson és hőmérsékleten $\rho=1000 \text{ [kg/m}^3\text{]}$. A sűrűség értéke a benne oldott gázok, illetve szilárd anyagok mennyiségétől függően változhat.

Viszkozitása, ami a folyadékrészecskék közötti elemi belső súrlódás, fontos tulajdonság a víz, vezetékekben való szállítása szempontjából, mert emiatt is szükséges erő a folyadék mozgatásához. Nyugalomban lévő folyadékokra és gázokra a dinamikus viszkozitás jellemző, melynek jele: η , mértékegysége: $[\text{Pa} \cdot \text{s}]$. Mozgásban lévő folyadékokra és gázokra a kinematikai viszkozitás a jellemző, melynek jele: ν , mértékegysége: $[\text{m}^2/\text{s}]$. A két viszkozitás közötti összefüggés:

$$\nu = \frac{\eta}{\rho} [\text{m}^2/\text{s}]$$

Kémiai tulajdonságok:

Vegyjele: H_2O ;

A használati vizek kémhatása inkább lúgos, pH értéke 6,8 és 8 között változik;

Keménysége, melyet a benne oldott kalcium- és magnéziumvegyületek okoznak területenként változó. A keménység értékének meghatározására hazánkban a német keménységi fokot használjuk, jele: nk° .

Vas- és mangántartalma elenyésző, egészségre ártalmatlan, de a víz ízét kellemetlenné teheti.

Biológiai tulajdonságok:

A természetben található vizek mindig tartalmaznak baktériumokat, vírusokat, melyek károsak lehetnek az emberi szervezetre. Különösen veszélyesek a fekális szennyeződések, melynek jelenlétét a kolibaktériumok megjelenése jelzi. A vizet egészségügyi szempontból a koli-liter alapján minősítik.

CSŐVEZETÉK ANYAGAI

A csővezetéki szállítási feladatoknál általában a következő anyagú vezetékek közül választhatunk.

Öntöttvas csövek és idomok:

Ma már ritkán használt csőfajta, korrózió elleni védelmét a cső felületére felvitt bitumenréteg adta, tokos és karimás kivitelben készülnek.

Acél nyomócsövek és idomok:

Ingatlanon belül vízvezetésre DN 100 alatt főleg horganyzott acélcsövet alkalmaznak, a csövek mindkét végükön kúpos jobbmenettel készülnek, és kötésük menetes idomokkal szerelendő. Nagyobb átmérők esetén sima végű, vagy tokos fekete acélcsöveket használunk.

Rézcsövek és idomok:

A rézcsövek három keménységi fokozatban készülnek: lágy, félkemény és kemény. Köthetők forrasztással, hegesztéssel, roppantógyűrűvel, présidomokkal. A forrasztásos kötés kapilláris forrasztással történik, aminél a forrasztanyag a függőleges részbe is felszívódik, így helyszíni munkánál is kiválóan alkalmazható.

MŰANYAGCSÖVEK

Wavin Ekoplastik csőrendszereket a lakóépületek, iroda- és közösségi épületek elosztó rendszereiben, valamint az ipari és mezőgazdasági szerelésekben lehet használni. A csőrendszert használati hideg- és melegvíz szállítására, valamint padlófűtésre tervezték.

Ekoplastik PPR rendszer alkatrészeinek jelölése:

- Csövek: WAVIN Ekoplastik PPR, S (PN), méret, falvastagság, gyártási szabvány (CSN EN ISO 15874 es az eu szabványnak megfelelő használati előírások), a gyártás dátuma és a gyártó vonalkódja.
- Szerelvények: Ekoplastik felirat (esetleg az EK vagy EKO PPR rövidítések) és a méretek vannak feltüntetve.
- A fittingek: egységcsomagjai külön-külön csomagcímkével vannak ellátva, melyeken az idom típusjele, a csomagolás dátuma, és csomagolást végző személy azonosítója van feltüntetve.¹

Rehau vezetékek:

- Fermentálófűtési csőrendszer: RAUGEO Plus Bio – megoldás a fermentáló gyors és biztonságos fűtéséhez. A fermentálóban lég- és fénymentes környezetben szerves anyagokból erjesztéssel módszerrel biogáz nyerhető. A fermentálóban az erjedési folyamatokhoz a 30°C és 50°C közötti hőmérséklet az optimális, amit a RAUGEO Plus Bio fűtésű csövekkel biztosíthatunk, azokat közvetlenül a biomasszában, vagy a fermentáló falában elhelyezve. Így a baktériumoknak kedvező feltételeket teremtve több biogáz nyerhető.

---

¹http://hu.wavin.com/master/master.jsp?FOLDER%3C%3Efolder_id=2534374305455852&middleTemplateName=oc_middle_service_sub&bmLocale=hu_HU (2010. július 20.)

- Biomassza szállítócsövek: AWADUKT PP SN 10 csövek nyomásmentes biomassza szállításhoz; RAU-PE 100 ill. RAU-PVC nyomócsövek biomassza szállításhoz. A biogáz előállításához biomasszára van szükség (pl. siló, trágya, energia növények stb.), amely együttesen a fermentálóban erjed. REHAU csőrendszerek biztosítják a biogáz berendezés elegendő tápanyaggal való ellátását. Ezt a célt szolgálják az AWADUKT PP SN10 RAUSISTO nagyteljesítményű csatornacsövek és a RAU-PE 100 ill. RAU-PVC nyomócsövek.
- RAUPROTECT gázcsövek: Gázcsövek RAUSISTO pontszerű terhelésvédelemmel. A szerves anyagok lebontásakor keletkező biogáz egy gáztárolóban kerül átmeneti tárolásra. Ezután áramfejlesztésre hasznosítják.
- Távhő vezetékek: INSULPEX – biztosan, több meleget. Az előszigetelt PE-Xa cső távhőellátáshoz. A távhőellátáshoz tartós és biztos a hőszigeteléssel és kötésttechnikával rendelkező csőrendszere van szükség. Az INSULPEX magas színvonalú PE-Xa nyersanyagból készül.
- RAUGEO szonda: Ez a REHAU-rendszer a talajhő egy zárt körforgásban történő begyűjtését biztosítja. Hőszállító közegként a RAUGEO szondákban cirkuláló folyadék szolgál. A RAUGEO PE-Xa szonda a piacon egyedül állóként hegesztésmentesen készül. A kinyert földhő egy hőszivattyú segítségével a fűtéshez kívánt hőmérséleti szintre emelhető.

1. ábra. RAUGEO PE-Xa talajhőszonda²

Wirsbo vezeték: A vízáramlás a Wirsbo-PEX csövekben szinte hallhatatlan, a fémcsövekkel ellentétben a Wirsbo-PEX vezeték nem károsítja a kemény, agresszív víz, a víz nem kap sem szagot, sem kellemetlen ízt.

A rendkívül jó belső felületi minőség (lerakódás mentességet eredményez), épülettel azonos élettartam jellemző rá.

A T-elágazásos rendszer előnyei:

- Jól ismert, hagyományos elrendezés,
- egyszerű csőszerelés,
- minimális a vezeték hossz.

---

²<http://www.rehau.hu/epitoipar/melyepites/geotermikus.energia/raugeo.talajhoszonda.shtm> (2010. július 21.)

Az osztós rendszer előnyei:

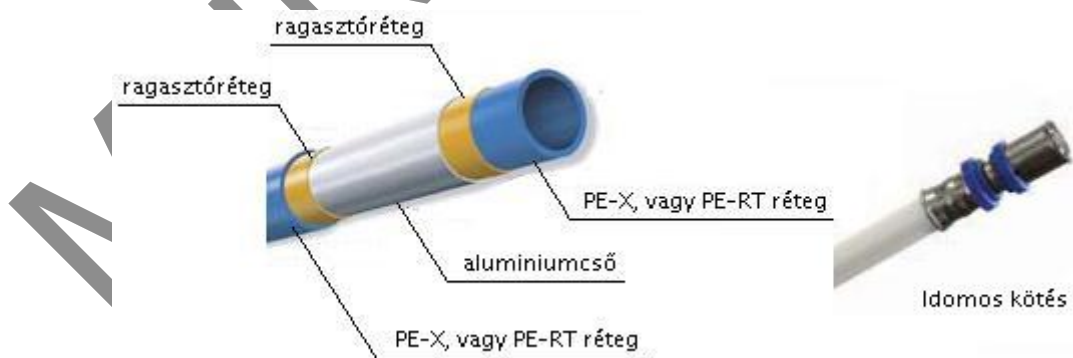
- kiküszöböli a nyomás- és vízlökéseket,
- biztosítható bármelyik ágvezeték lezárása a többi vízvételi hely érintése nélkül,
- kevesebb idom szükséges a szereléshez,
- „cső a csőben” rendszer is kialakítható,
- a kötések könnyen elérhetők.

2. ábra. Wirsbo vezeték T-elágazással, illetve osztóval-gyűjtővel szerelve³

TÖBBRÉTEGŰ CSÖVEK:

RADOPRESS cső: ötvözi a műanyag -térhálósított polietilén- kedvező tulajdonságait: korrózióállóság, rugalmasság, jó feszültségkorróziós ellenállás, nagy szakítószilárdság, kémiai ellenállóság, valamint az alumínium tulajdonságait (magas hő- és nyomásállóság, formatartóság, oxigéndiffúzió-mentesség, csekély hosszanti hőtágulás). Rétegei a következők: polietilén, kötőanyag, alumínium, kötőanyag, polietilén. Könnyen hajlíthatók, kisebb átmérők esetén kézzel ($5 \times D$; D – a cső külső átmérője), vagy hajlító rugóval ($3,5 \times D$). Ily módon időt és idomokat lehet megtakarítani.

3. ábra. Pipelife ötrétegű csővezeték felépítése⁴

³http://www.proidea.hu/uponor-epuletgepeszeti-83000/uponor-pexa-csorendszer-243375/WIRSBO_012_2005_HU-A5.pdf (2010. július 21.)

Italpex cső: Olyan alumíniumbetétes többrétegű műanyag cső, amely egyesíti az alumíniumcső megbízhatóságát és a műanyag cső praktikus szerelésének hagyományait. A többrétegű Italpex cső lézer hegesztési eljárással kombinálva teljes mértékben megfelel ezeknek az elvárásoknak.

Az Italpex cső alkalmazható fűtési- és ivóvízhez egyaránt. A lézer típusú hegesztési eljárás az alumínium rétegen valóban újszerű módszer, mely teljes egészében biztosítja a cső belsejében lévő polietilénnel (1) való integrálódását, mialatt az Italpex többrétegű cső megőrzi előnyös tulajdonságait, (formálhatóság, megfelelő hajlítószilárdság, rugalmasság, kedvező hőtágulás).

Szerelés: présidomos kötésekkel történik, könnyen szerelhető, miután legfőbb jellemzői a rugalmasság (kézzel hajlítható), a geometriai stabilitás (a belső alumínium cső megőrzi a kialakított profilt), a kis tömeg (a cső méter/tömeg együtthatója rendkívül alacsony, pl.: egy 200 m-es Ø16x2 méretű tekercs tömege mindössze 24 kg).⁵

Az egymást követő rétegek az 1.-es ábra szerint következnek, térhálósított külső polietiléncső, ragasztó réteg, lézerhegesztett alumíniumcső, ragasztó réteg, térhálósított belső polietiléncső.

Rehau RAUTITAN flex: az univerzális PE-Xa cső falsík előtti fűtés- és vízvezeték szerelésre alkalmas, egyesíti a jól bevált REHAU PE-Xa csövek oxigéndiffúzió mentességét és az ivóvízvezetésre való alkalmazhatóságot optimális a hajlékonysága, gyárilag szigetelt csövek is kaphatók, méretek: R 16 – 63⁶

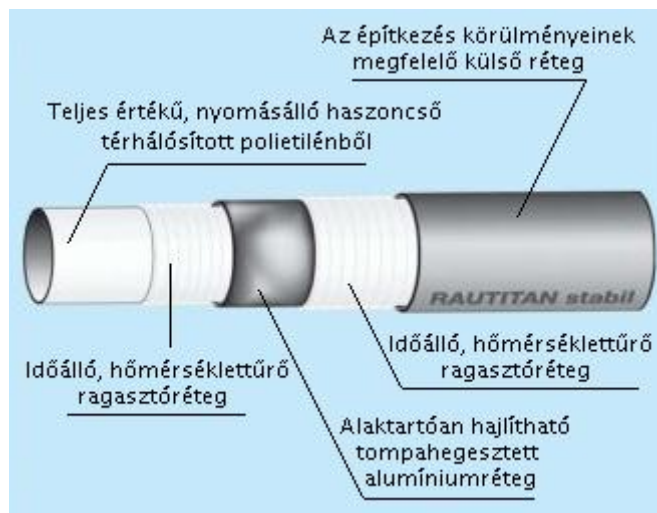
Rehau RAUTITAN stabil: csöveket pincei vezetékek, felszálló vezetékek szereléséhez vagy a kedvező költségű, közvetlen fűtőtestbekötéshez alkalmazzák (4. ábra). Az ivóvíznek a vezetékekben mindig tisztának és frissnek kell maradnia. A RAUTITAN rendszer műanyag csövek és idomok, valamint cinkkiválás mentes különleges sárgarézből és nemesacélból készült idomok széleskörű kínálatát biztosítja. Stabil, univerzális ötrétegű csővezeték, fűtés- és vízvezetékrendszerekhez teljes értékű, nyomásálló PE-X haszoncsővel, az alumíniumréteg sérülése esetén is alaktartóan hajlítható és formatartó, a fűtőtestek közvetlenül beköthetők csekély hőtágulású gyárilag szigetelt csövek. Kaphatók méretek: R 16 – 40.

---

⁴ <http://www.pipelife.hu/pipelife-hu/header.html> (2010. július 20.)

⁵ <http://www.hydro-therm.hu/futes/otretegu.htm> (2010. július 20.)

⁶ http://www.proidea.hu/rehau-82235/rehau-vizvezetek-es-futesszereles-258990/Vizvezetek_futesszereles_Rmo.pdf

4. ábra. RAUTITAN Stabil ötrétegű cső⁷

CENTRIFUGÁL SZIVATTYÚK

1. Centrifugál szivattyúk kialakítása, működése

A szivattyú olyan folyadékot szállító munkagép, amely a folyadék munkaképességét növeli, miközben más energiát – gáz, gőz, villamos energiát – használ fel. A szivattyú üzemi jellemzői azok az üzemi adatok, az üzemi tulajdonságokat jelzik.

A centrifugál szivattyúkat csoportosíthatjuk:

- a járókerekek kialakítása (radiális, félaxiális, axiális),
- a járókerekek száma (egyfokozatú, két-, illetve többfokozatú),
- a tengely elhelyezése (vízszintes, függőleges),
- a nyomótér kialakítása (gyűrű alakú, csigaházas, ferde és álló köpenyes kivitelű) szerint.⁸

Az 5. ábra jelölései:

- H_g [m] – geodetikus emelőmagasság,
- v [m/s] – áramlási sebesség,
- $\dot{V}$ [m³/s] – az áramló közeg térfogatárama,
- d [m] – a csővezeték átmérője,

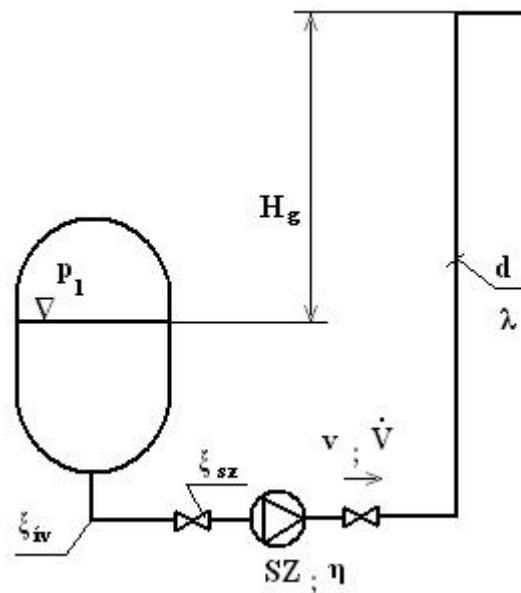
⁷http://www.proidea.hu/rehau-82235/rehau-vizvezetek-es-futesszereles-258990/Vizvezetek_futesszereles_Rmo.pdf (2010. július 21.)

⁸dr. Ujhelyi Jánosné-Haszmann Iván: Mérés és szabályozás Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1989

HOGYAN VÁLASSZUNK SZIVATTYÚT MŰANYAG, ILLETVE ÖTRÉTEGŰ INSTALLÁCIÓS VEZETÉKES RENDSZERHEZ?

- ξ_{sz} – a szelep alaki ellenállási tényezője,
- ξ_{iv} – az ív alaki ellenállási tényezője,
- λ – a csővezeték súrlódási tényezője,
- η – a szivattyú összes hatásfoka.

5. ábra. Örvényszivattyú üzemi jellemzői

A szivattyú berendezés szállítómagasságát a következő összefüggéssel számíthatjuk:

$$H_{sziv} = \frac{v_2^2 - v_1^2}{2 \cdot g} + \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{veszt} \text{ [m] (energiamegmaradás törvényéből)}$$

- az első tag a szívó-, illetve nyomócsőben lévő sebességkülönbségből adódó veszteség, ami az épületgépészeti gyakorlatban elhanyagolható,
- a második tag a tartályokban lévő (lehetnek nyitott tartályok is) nyomáskülönbségből adódó emelőmagasság,
- a harmadik tag a geodetikus emelőmagasság,
- a negyedik tag a csővezetékben áramló közeg alaki és súrlódási ellenállásából adódó veszteségmagasság, melynek kiszámítása a következő összefüggéssel történik:

$$H_{veszt} = \left(\lambda \cdot \frac{l}{d} + \sum \xi \right) \frac{v^2}{2g} \text{ [m]}$$

Adathiány esetén a csősúrlódási tényező értékét a Reynolds szám segítségével tudjuk meghatározni.

$$Re = \frac{v \cdot d}{\nu}$$

Ahol:

- v [m/s] – áramlási sebesség,
- d [m] – a csővezeték átmérője,
- ν [m²/s] – kinematikai viszkozitás.

A kinematikai viszkozitás a dinamikai viszkozitásból a:

$$\nu = \frac{\eta}{\rho} [m^2 / s] \text{ összefüggéssel számoljuk}$$

Ahol:

- η [sPa] – dinamikai viszkozitás,
- ρ [kg/m³] – sűrűség.

Ha a $Re < 2230$, akkor az áramlás lamináris, a súrlódási tényezőt a:

$$\lambda = \frac{64}{Re} \text{ összefüggéssel számítjuk.}$$

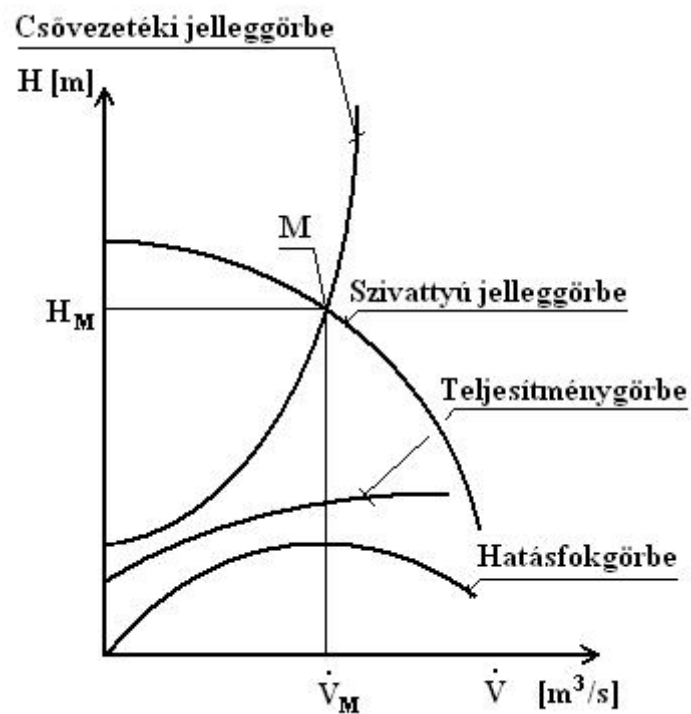
Ha a $Re > 2230$, akkor az áramlás turbulens, a súrlódási tényezőt a:

$$\lambda = \frac{0,316}{\sqrt[4]{Re}} \text{ összefüggéssel számítjuk.}$$

Az üzemi adatokból képzett összetartozó értékek adják a jelleggörbéket. A 6. ábra jelölései szerint:

- Szivattyú jelleggörbe: $H - \dot{V}$,
- Csővezetéki jelleggörbe: $H - \dot{V}$,
- Hatásfokgörbe: $\eta - \dot{V}$,
- Teljesítménygörbe: $P - \dot{V}$

A szivattyú jelleggörbe és a csővezetéki jelleggörbe adja rendszer munkapontját (6. ábra). A munkapont szállítómagasságának megfelelő térfogatárammal áramlik a közeg a rendszerben.

6. ábra. Szivattyú munkapontja

A szivattyú teljesítménygömbéje önmagával párhuzamosan, felfelé tolódik el növekvő fordulatszámok esetén. Az üzemi jellemzők és a fordulatszám (n [1/s]) között a következő összefüggések írhatók fel, ha $n_2 > n_1$:

- $\dot{V}_2 = \dot{V}_1 \frac{n_2}{n_1}$ [m³/s],
- $H_2 = H_1 \left(\frac{n_2}{n_1} \right)^2$ [m],
- $P_2 = P_1 \left(\frac{n_2}{n_1} \right)^3$ [W].

A szivattyú hasznos teljesítménye a következő összefüggéssel számolható:

$$P_h = \rho \cdot g \cdot H_{sziv} \cdot \dot{V} \text{ [W]}$$

Ahol:

- ρ [kg/m³] a folyadék sűrűsége,
- g [m/s²] nehézségi gyorsulás,
- H_{sziv} [m] a szivattyú emelőmagassága,
- $\dot{V}$ [m³/s] a folyadék térfogatárama.

A szivattyúmotor teljesítménye:

$$P_m = \frac{P_h}{\eta} \text{ [W]}.$$

A folyadék térfogatárama kontinuitási (anyagmegmaradás) tételből a következő összefüggéssel számolható:

$$\dot{V} = v \cdot A \text{ [m}^3\text{/s]},$$

Ahol:

- v [m/s] az áramló folyadék sebessége,
- $A = \frac{d^2 \cdot \pi}{4}$ [m²] a csővezeték keresztmetszete (kör keresztmetszet esetén).

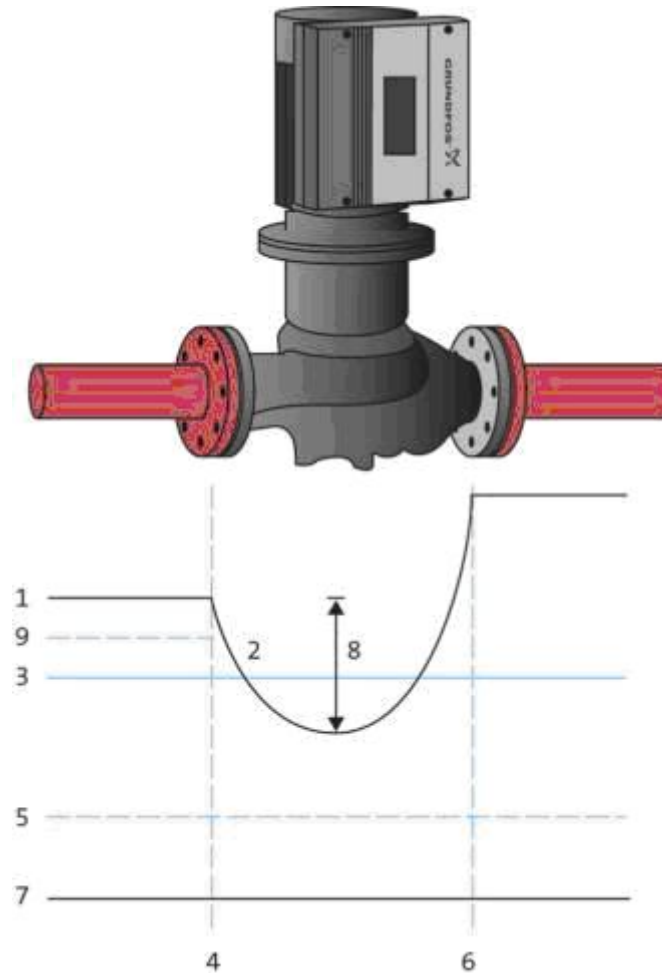
NPSH (nettó pozitív szívómagasság)

A szívócsonkban mért nyomás és a szivattyú belsejében mérhető legalacsonyabb nyomás közötti különbség az NPSH (nettó pozitív szívómagasság) érték. Az NPSH érték tehát a szivattyúház első szakaszában keletkező nyomásvesztést fejezi ki. A szivattyú belsejében a szívócsonk és a nyomócsonk között változó nyomás uralkodik. A szivattyú első szakaszában a nyomás először csökken, majd a nyomóoldalon a szívóoldali nyomásnál nagyobb értéket vesz fel.

A szívócsonkban mért nyomás és a szivattyú belsejében mérhető legalacsonyabb nyomás közötti különbség az NPSH (nettó pozitív szívómagasság) érték. Az NPSH érték tehát a szivattyúház első szakaszában keletkező nyomásvesztést fejezi ki. Az NPSH mértékét a 7. ábra szemlélteti.

A szívócsonki depresszió hatására a folyadékokban (vízben) gőzbuborékok alakulnak ki. A szivattyú belsejében a nyomás megnő. A buborékok kondenzálódnak, térfogatuk nagyon gyorsan kb. ezred résznyire csökken. Ez nagy sebességű nyomás hullámokat kelt, amelyek kalapácsütés szerűen roncsolják a szivattyú házát és járókereket.

Ez a jelenség a kavitáció.

7. ábra. Szivattyú NPSH értelmezése

1. Szívócsanak-nyomás; 2. Nyomásváltozás; 3. Légköri nyomás; 4. A szivattyú szívócsanakja; 5. Telítési gőznyomás; 6. A szivattyú nyomócsanakja; 7. Vákuum; 8. NPSH; 9. NPSHR⁹

2. Centrifugál szivattyúk szabályozása

A szivattyúk csak bizonyos határok között tudják az üzemi feladatokat teljesíteni. A nyomás vagy a vízz szállítási igény változása szabályozást igényel.

A térfogatáram szabályozások két csoportba sorolhatók:

- a gépegység szabályozása: fojtás, megcsapolás, fordulatszám-változtatás, lapátszög-állítás;
- a gépegységek be- és kikapcsolása: üzemidő-szabályozás, szivattyúk párhuzamos kapcsolása, gépváltás.

⁹ http://cbs.grundfos.com/GHU_Hungary/lexica/HEA_NPSH.html (2010. 05. 02)

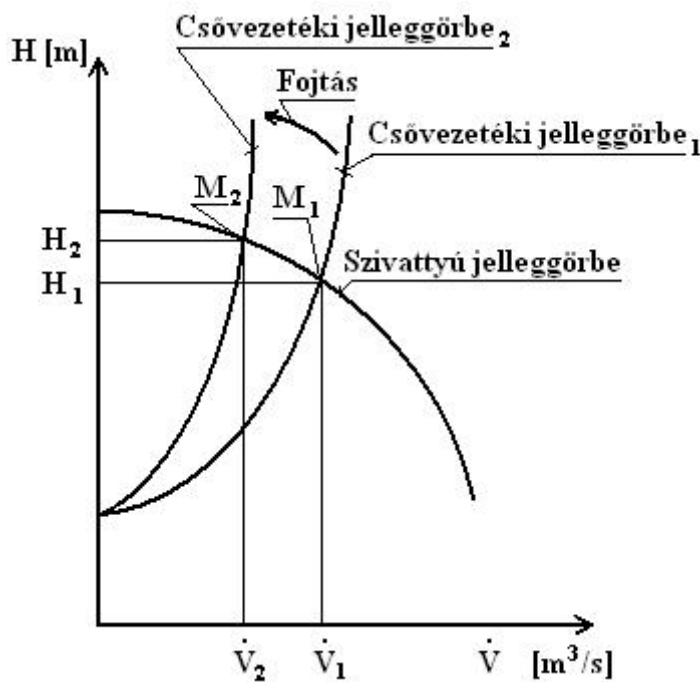

A nyomás változásával kapcsolatban alkalmazott szabályozási módok is kétfélek:

- a gépegység szabályozása: fordulatszám-változtatás, járókerék átmérő-változtatás;
- a gépegységek be- és kikapcsolása: szivattyúk sorba kapcsolása, gépváltás.

Fojtásos szabályozás

A fojtásos szabályozás, esetén a nyomóvezetékbe épített szelep zárásával (fojtásával), illetve nyitásával változtatjuk az alaki ellenállást.

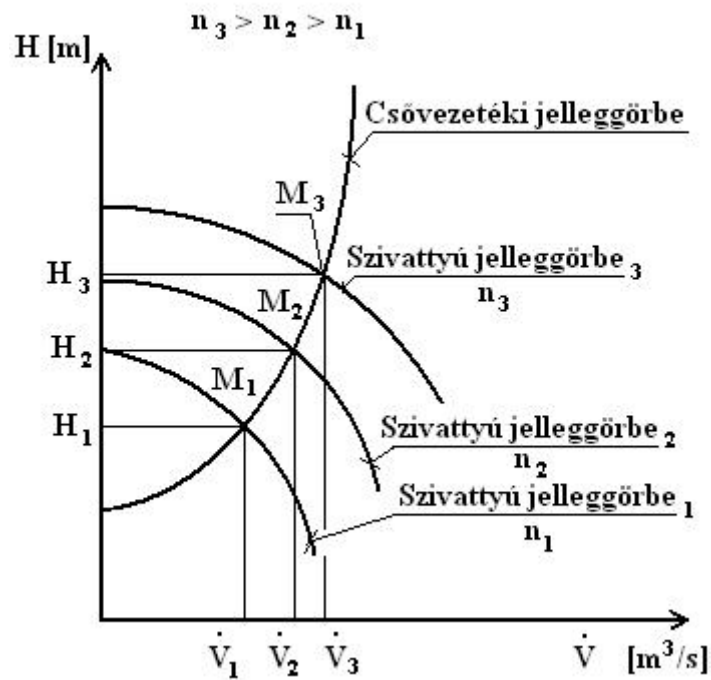
8. ábra. Szivattyú fojtásos szabályozása

Az alaki ellenállás változásának hatására változik a csővezetéki jelleggörbe és az áramló közeg térfogatárama.¹⁰ (8. ábra) Energetikai szempontból nem előnyös ez a szabályozási mód.

Fordulatszám szabályozás

A másik mód a fordulatszám szabályozás. Ha a szivattyú fordulatszáma megváltozik, akkor a jelleggörbéje, mintegy önmagával párhuzamosan eltolódik. Ezzel a munkapont is megváltozik, ami a térfogatáram és az emelőmagasság változását vonja maga után (9. ábra)

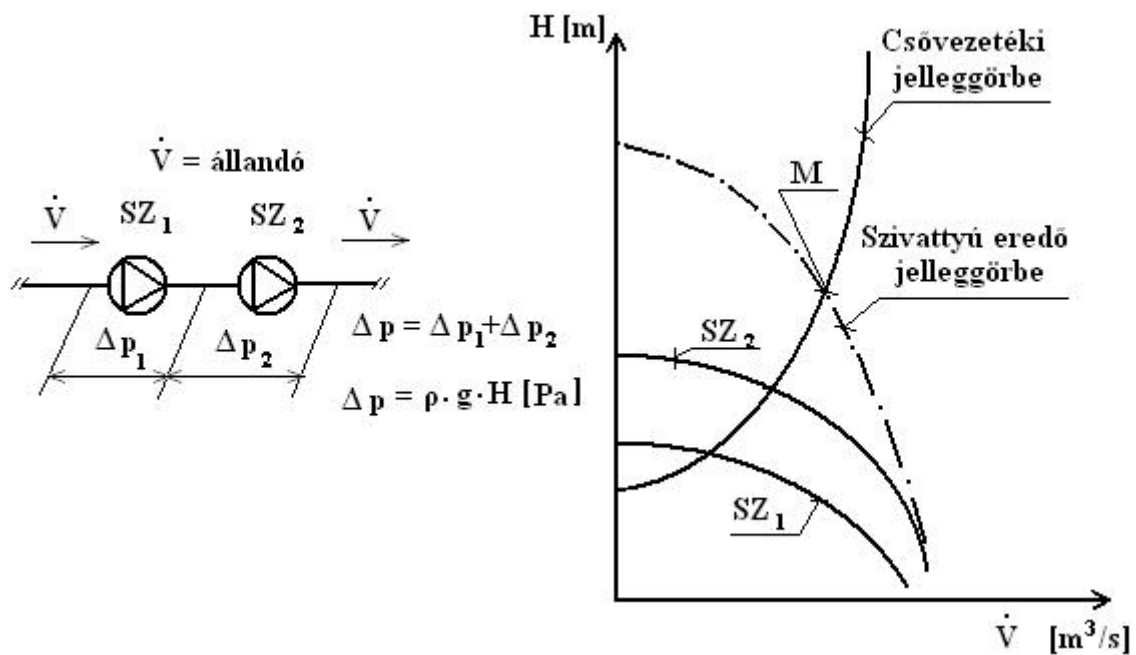
¹⁰ Cséki István: Épületek vízellátása, csatornázása Skandi-Wald Könyvkiadó Kft., Budapest, 1998

9. ábra. Szivattyú fordulatszám szabályozása

3. Centrifugál szivattyúk kapcsolása

Soros kapcsolás

10. ábra. Szivattyúk soros kapcsolása

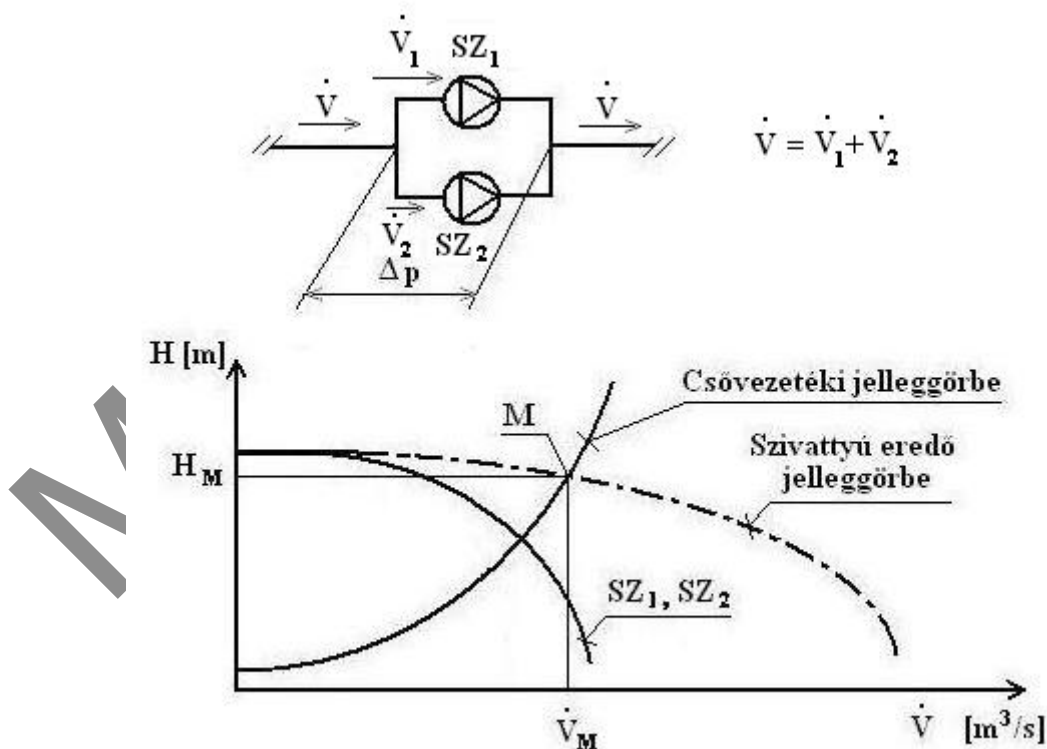
A soros kapcsolás esetén ugyanaz a térfogatáram halad át mindkét szivattyún, az első szivattyú megemeli a folyadék nyomását, a második szivattyú ezt a megemelt nyomást fokozza még tovább.

Az eredő jelleggörbét adott térfogatáramnál az emelőmagasságok összegzésével kapjuk. Ezt a kapcsolást akkor használjuk, ha nagy emelőmagasságra van szükségünk a rendszerben kis térfogatáram mellett, és azt egy szivattyúval nem tudjuk biztosítani. A kapcsolást a 10. ábrán láthatjuk.

Párhuzamos kapcsolás

A szivattyúkapcsolások másik módja a párhuzamos kapcsolás. Ekkor a szivattyúk elágazás előtti, illetve elágazás utáni csomópontjában tekinthető azonosnak a nyomás, a közöttük lévő nyomáskülönbség, (Δp) mentén adódnak össze a térfogatáramok. Az így kialakuló pontok összessége adja az eredő jelleggörbét.

Párhuzamos kapcsolást akkor alkalmazunk, ha nagy térfogatáramú folyadék szállítása szükséges kis emelőmagassággal, és ezt egy szivattyú nem tudja biztosítani. A szivattyúk párhuzamos kapcsolását a 11. ábrán láthatjuk. Az eredő jelleggörbét ebben az esetben az állandó emelőmagasságok melletti térfogatáramok összegzésével kapjuk.

11. ábra. Szivattyúk párhuzamos kapcsolása

4. Üzemeltetése

A szivattyút gazdaságossági és környezetvédelmi okokból a maximális hatásfok környékén célszerű üzemeltetni. A 2. ábrán látható, hogy a hatásfokgörbe maximuma a szivattyú jelleggörbe harmadik harmadára esik. Adott szállítási feladat esetén érdemes a szivattyút úgy választani, hogy a munkapontja erre a területre essen.

CSŐVEZETÉKEK VÉDELME

1. Hőtágulás elleni védelem

Általában a kompenzátorok felhasználására ott van szükség, ahol a csővezetékek a hőingadozás következtében hosszukat változtatják vagy rezgésnek vannak kitéve. A kompenzátorok alkalmazásának főbb ipari területei az építőipar, járműipar, energiaipar és a vegyipar, illetve a gáz blokkgépek bekötése. Az építőiparban távfűtővezetékek hőtágulásainak, lakások központi fűtés és melegvíz-vezetékeinek kiegyenlítésére nagy számban alkalmaznak kompenzátorokat. Változatosan alkalmazhatók a kompenzátorok a járműiparban a motorok magas hőmérsékletű vezetékei hőtágulásainak és rezgéseinek kiegyenlítésére. Ezen kívül kompenzátorok építhetők be a Diesel-motorok kipufogórendszereibe, a turbómotorok feltöltői elé. Az energiaipar területén is jól alkalmazhatók a kompenzátorok, a különböző gáz- és gázturbinák vezetékeiben felhasználhatók. A vegyiparban a nagy hőmérsékletű, agresszív vegyi anyagok, gázok, gőzök vezetékeinek a kiegyenlítésére alkalmazzák.

Flexterm kompenzátorok:

A 12. ábrán a csővezetéki kompenzátorok alaptípusait láthatjuk, melyek felszín alatti, illetve feletti vezetékek elhelyezéseknél is használhatjuk, nagyobb vezetéktátmérők, főleg távvezetékek szerelése esetén.

12. ábra. Kompenzátor alaptípusok

Axiál kompenzátor: Az axiál típusú kompenzátorok kizárólag csak tengelyirányú elmozdulást vehetnek fel. Ez az elmozdulás típusonként változik. Az axiál kompenzátorok ott alkalmazhatók előnyösen, ahol a vezetékek közel fekszenek egymáshoz, és ott, ahol a vezetékek nyomvonalában irányváltás, leágazás, a vezetékeknek rövid egyenes szakaszai vannak.

Angulár kompenzátor: Az agulár kompenzátorok kizárólag szögelfordulás felvételre alkalmasak, innen kapta a nevét is: angulár, vagy szöghkompenzátor. A kompenzátor úgy működik, hogy a hullámtest egy hevederbe van befogva, és egy csap körül elfordulva szimmetriatengelyével egy bizonyos szöget zárhat be. Az angulár kompenzátorok ott alkalmazhatók előnyösen, ahol hosszabb csőszakaszok elmozdulását kell kompenzálni, ezeknek a csőszakaszoknak a megnyúlása elérheti az 1000–2000 mm-t is.

Laterál kompenzátor: A laterál kompenzátorok felépítésüknél fogva csak a tengelyükre merőleges löketek felvételére alkalmasak. Innen kapták a nevüket is. A laterál kompenzátorok alapvető eleme a kettős hullámtest, amelyeket egy közbenső cső köt össze. A két hullámtest és a közbenső cső készülhet egy darabból is. Az oldalirányú mozgást a kompenzátor úgy valósítja meg, hogy a kompenzátor két végén elhelyezett karimákat húzórudak kapcsolják össze, amelyek gömbcsuklós felfekvésűek, ezáltal a kompenzátor egyik vége a befogottnak tekintett másik végéhez képest egy gömbfelületen mozdul.

Univerzál kompenzátor: Az univerzál kompenzátorok felépítésükben a laterál kompenzátorokhoz hasonlíthatók azzal az eltéréssel, hogy húzórudakkal és csuklóelemekkel nem rendelkeznek. Működésük ebből következően az axiál és a laterál kompenzátorokra megengedhető elmozdulások egyidejű kombinációja.¹¹

Wavin csővezetéki rendszerek kompenzációja

Hosszirányú hő tágulás és zsugorodás:

A hőmérsékletkülönbsége szereléskor és üzemeléskor, amikor a csővezetékben más hőmérsékletű közeg áramlik, mint szereléskor, az a hossz változását, – hosszabbodását, vagy rövidülését – váltja ki.

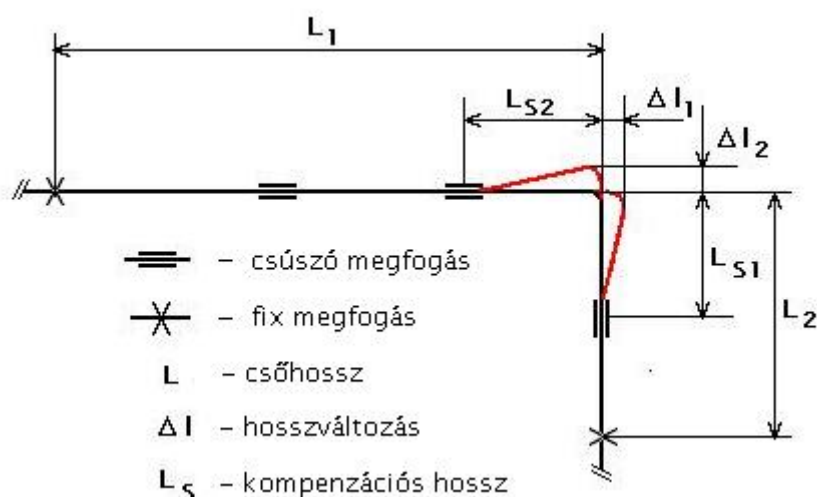
Az előzőekben ismertetett kompenzátorokon kívül a vezeték saját anyagából is kialakíthatóak hőtágulás kiegyenlítő.

L alakú előfeszítés nélküli kompenzátor

Az L alakú kompenzátor elvi ábráját a 13. ábra mutatja. A hőtágulás kiegyenlítése mindig két fix pont között történik. Az ábrán látszik, hogy két irányú (vízszintes, illetve függőleges) hosszváltozás is létrejön. A csúszó megfogások elhelyezését a két fix megfogáshoz tartozó kompenzációs hosszak határozzák meg.

---

¹¹ <http://www.flexterm.hu/data/hu.kompenzator.htm> (2010. július 22.)

13. ábra. L alakú előfeszítés nélküli kompenzátor

A csővezeték két fix megfogása közti hőtágulásából adódó hosszváltozást a következő összefüggéssel számolhatjuk:

$$\Delta l = \alpha \cdot L \cdot \Delta t \text{ [mm]}$$

Ahol:

- $\alpha = 0,12 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m} \cdot ^\circ\text{C}} \right]$ hőtágulási együttható az Ekoplastik PPR vezetéknél,
- $\alpha = 0,05 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m} \cdot ^\circ\text{C}} \right]$ hőtágulási együttható az Ekoplastik Stabi vezetéknél,
- L [m] két fix megfogás közötti egyenes vezetékszakasz,
- Δt [°C] a szerelési és üzemi hőmérséklet közötti különbség.

A kompenzációs vezeték hossz számításának összefüggése:

$$L_{\varsigma} = k \cdot \sqrt{D \cdot \Delta l} \text{ [mm]}$$

Ahol:

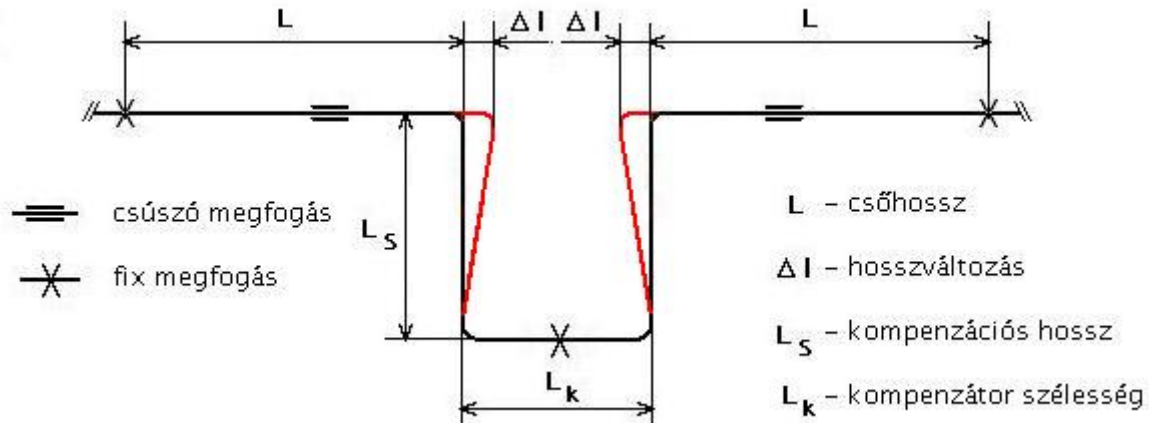
- k anyagállandó, $k=30$ PPR vezetékre,
- D [mm] a vezeték külső átmérője
- Δl [mm] az előző összefüggéssel számított hosszváltozás.¹²

¹²[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf)
(2010. július 25.)

U alakú előfeszítés nélküli kompenzátor

A kompenzátor rajzát a 14. ábra mutatja.

14. ábra. U alakú előfeszítés nélküli kompenzátor

A fix pontok közötti hőmérsékletváltozás okozta hosszváltozás és a kompenzációs vezeték hossz számítása ugyanúgy történik, mint az L alakú kompenzátor esetében.

A kompenzátor szélességének számítása:

$$L_k = 2 \cdot \Delta l + 150 \text{ [mm]} \text{ valamint, } L_k \geq 10 \cdot D \text{ [mm]}^{13}$$

TANULÁSI RÁNYÍTÓ

1. Példa

Önnek egy üzemi épület hőcserélőjében előállított 60 [°C] hőmérsékletű használati melegvizet kell elszállítania. Az épület adottságai lehetővé teszik, hogy a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozást előfeszítés nélküli L alakú kompenzátorral oldja meg. A vezeték 90°-os ív előtti egyenes szakaszának hossza 10 [m], az ív utáni 6 [m], a vezeték 40 [mm] átmérőjű Ekoplastik PPR csővezeték-ből készül, a szerelési hőmérséklet 20 [°C], a hőtágulási együttható 0,12 [mm/m°C], az anyagállandó 30. a feladat megoldásához használja a 13. ábra jelöléseit!

¹³[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf)
(2010. július 25.)

HOGYAN VÁLASSZUNK SZIVATTYÚT MŰANYAG, ILLETVE ÖTRÉTEGŰ INSTALLÁCIÓS VEZETÉKES RENDSZERHEZ?

- Számítsa ki a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozásokat!
- Határozza meg a szükséges kompenzációs vezeték hosszakat!
- Ellenőrizze a számításait a 10 [m] hosszúságú szakaszra méretezési diagram segítségével!

Adatok:

- Vezeték hossza: $L_1 = 10$ [m],
- Vezeték hossza: $L_2 = 6$ [m],
- Hőtágulási együttható: $\alpha = 0,12$ [mm/m°C],
- Anyagállandó: $k = 30$,
- Üzemi hőmérséklet: $t_{\text{ü}} = 60$ [°C],
- Szerelési hőmérséklet: $t_{\text{sz}} = 20$ [°C].

Hosszváltozások:

A hőtágulásból adódó hosszváltozást a szerelési és üzemi hőmérséklet különbségéből, valamint a vezeték hőtágulási együtthatójából, illetve a vezeték hosszából számíthatjuk az előzőekben megadott összefüggés segítségével.

A 10 [m]-es vezetékszakra:

$$\Delta l_1 = \alpha \cdot L_1 \cdot \Delta t = \alpha \cdot L_1 \cdot (t_{\text{ü}} - t_{\text{sz}}) = 0,12 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m}^\circ\text{C}} \right] \cdot 10 [\text{m}] \cdot (60 - 20) [^\circ\text{C}] = 48 [\text{mm}]$$

A 6 [m]-es vezetékszakra:

$$\Delta l_2 = \alpha \cdot L_2 \cdot \Delta t = \alpha \cdot L_2 \cdot (t_{\text{ü}} - t_{\text{sz}}) = 0,12 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m}^\circ\text{C}} \right] \cdot 6 [\text{m}] \cdot (60 - 20) [^\circ\text{C}] = 28,8 [\text{mm}]$$

Kompenzációs vezeték hosszak

A kompenzációs vezeték hosszak számítása szintén az előzőekben megadott összefüggéssel számolható.

A 10 [m]-es vezetékszakra:

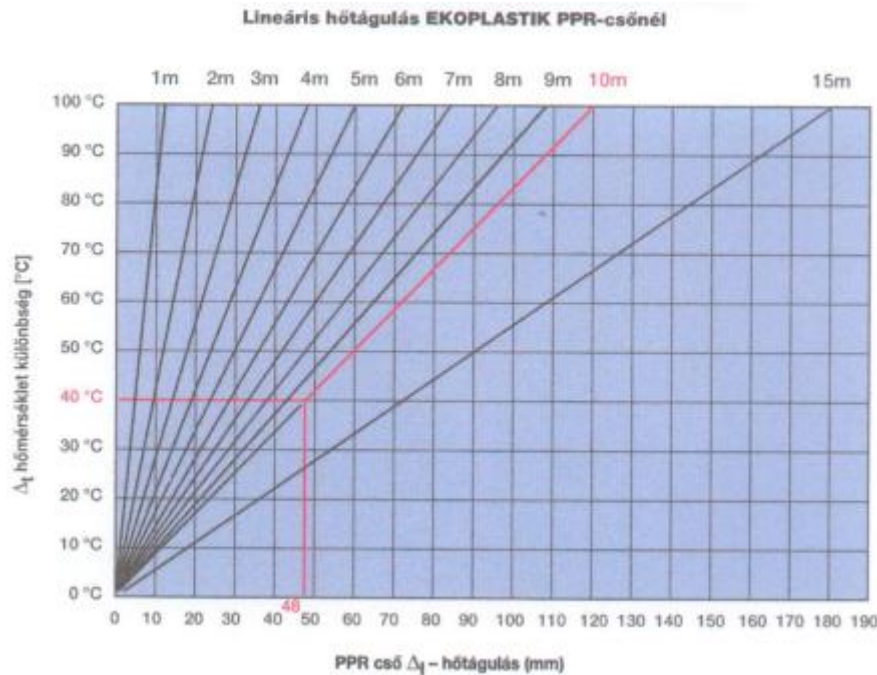
$$L_{s1} = k \cdot \sqrt{D \cdot \Delta l_1} = 30 \cdot \sqrt{40 [\text{mm}] \cdot 48 [\text{mm}]} = 1315 [\text{mm}]$$

A 6 [m]-es vezetékszakra:

$$L_{s2} = k \cdot \sqrt{D \cdot \Delta l_2} = 30 \cdot \sqrt{40 [\text{mm}] \cdot 28,8 [\text{mm}]} = 1018 [\text{mm}]$$

Hőtágulás ellenőrzése méretezési diagram segítségével:

Az Ekoplastik PPR tervezési segédlete tartalmazza az ellenőrzéshez szükséges diagramot, melyből a piros vonal mentén olvashatjuk le az eredményt. (15. ábra)

15. ábra. Ekoplastik PPR vezeték hőtágulása¹⁴

2. Példa

Önnek az első példában megadott hőcserélőből kell a 60 [°C]-os használati melegvizet kell elszállítania 40 [mm] átmérőjű Ekoplastik PPR vezetékben. A vezeték két fix megfogás közötti hossza 10 [m]. A kompenzációt előfeszítés nélküli U alakú kompenzátorral kell megoldani. A szerelési hőmérséklet 20 [°C], a hőtágulási együttható 0,12 [mm/m°C], az anyagállandó 30.

- Számítsa ki a hosszváltozást!
- Határozza meg a kompenzációs vezeték hossz értékét!
- Határozza meg a kompenzátor szélességét!

Adatok:

- Vezeték hossz (U alakú kompenzátor esetén megfelezzük a hosszat): $L = 5$ [m],
- Hőtágulási együttható: $\alpha = 0,12$ [mm/m°C],
- Anyagállandó: $k = 30$,
- Üzemi hőmérséklet: $t_{\text{ü}} = 60$ [°C],
- Szerelési hőmérséklet: $t_{\text{sz}} = 20$ [°C].

¹⁴[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf)
(2010. július 25.)

Hosszváltozás:

$$\Delta l = \alpha \cdot L \cdot \Delta t = \alpha \cdot L \cdot (t_{\text{ü}} - t_{\text{sz}}) = 0,12 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m}^\circ\text{C}} \right] \cdot 5[\text{m}] \cdot (60 - 20)[^\circ\text{C}] = 24[\text{mm}]$$

Kompenzációs vezeték hossz:

$$L_s = k \cdot \sqrt{D \cdot \Delta l} = 30 \cdot \sqrt{40[\text{mm}] \cdot 24[\text{mm}]} = 930[\text{mm}]$$

A kompenzátor szélessége:

$$L_k = 2 \cdot \Delta l + 150 = (2 \cdot 24 + 150)[\text{mm}] = 198[\text{mm}]$$

A kompenzátor szélességének minimális értéke:

$$L_{k \min} = 10 \cdot D = 10 \cdot 40[\text{mm}] = 400[\text{mm}]$$

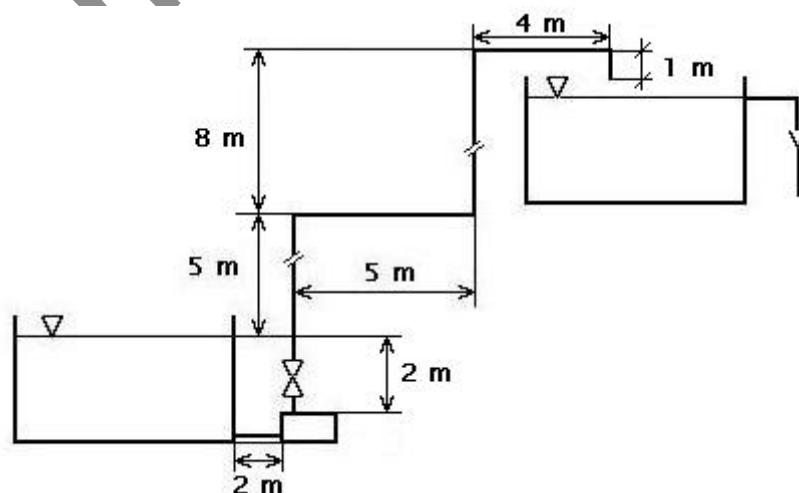
Mivel a kiszámított kompenzátor szélesség:

$$L_k = 198[\text{mm}] < L_{k \min} = 400[\text{mm}]$$

A kompenzátor hossza: $L_{k\text{új}} = 400[\text{mm}]$

3. Példa

Önnek Ekoplastik PPR műanyagcsőből készült vezetékkel kell esővizet egy családi ház udvarán lévő ciszternából az épület padlásán lévő készenléti tartályba juttatnia fél óra alatt. A ciszterna űrtartalma $1,2[\text{m}^3]$. A példa elvi kapcsolását a 16. ábrán láthatja. A vezeték átmérője $40 \times 5,5[\text{mm}]$, a rendszer $15[\text{db}]$ karmantyút tartalmaz, a szivattyú előtt és után hollandis csatlakozót helyeztünk el, a szelep alaki ellenállási tényezője $3,4$.

16. ábra. 3. Példa kapcsolási rajza

A feladat elkészítéséhez az alaki ellenállási tényezők értékét a 17. ábrából vehetjük.

FITTING			Z
	→	Karmantyú	0,2
	→	Szűkítő	0,55
	↗	Könyök	1,5
	→	T idom átfolyás esetén	1,1
	↓	T idom leágazás esetén	1,5
	→	Szűkített T idom átfolyás esetén	1,1
	↓	Szűkített T idom leágazás esetén	4,3
	→	Menetes csatlakozó	0,4
	→	Hollandis csatlakozó	8,3

17. ábra. Ekoplastik PPR idomok alaki ellenállási tényezői¹⁵

- Válasszon szivattyút a rendszerhez!
- Számítsa ki a szivattyúmotor teljesítményét, ha a hatásfoka 42 [%]!

Adatok:

- A ciszterna űrtartalma: $V = 1,2[m^3]$;
- Szivattyúzási idő: $\tau = 0,5[h]$;
- Vezeték hossz: $L = (2+2+5+5+8+4+1)[m] = 27 [m]$;
- Könyök: 4 [db]; $\xi_{könyök} = 1,5$
- Karmantyú: 15 [db], $\xi_{karmantyú} = 0,2$;
- Szelep: 1 [db], $\xi_{szelep} = 3,4$
- Hollandis csatlakozó: 2 [db] $\xi_{hollandi} = 8,3$,
- Vezetéktér: $d = (40 - 2 \cdot 5,5)[mm] = 29[mm] = 2,9 \cdot 10^{-2}[mm]$

A szivattyú térfogatárama:

A térfogatáramot a szállítandó vízmennyiség és az idő hányadosaként számíthatjuk, a következő összefüggéssel. A térfogatáram más mértékegységre való átszámítása a szivattyúválasztás szempontjából nem szükséges, mivel a szivattyú jelleggörbék térfogatárama általában ebben a mértékegységben van megadva, de a sebesség kiszámítása miatt célszerű megtenni.

¹⁵[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf)
(2010. július 25.) (2010. július 29.)

$$\dot{V} = \frac{V}{\tau} = \frac{1,2[m^3]}{0,5[h]} = 2,4[m^3 / h] = 6,7 \cdot 10^{-4}[m^3 / s]$$

A szivattyú emelőmagassága:

A szivattyú emelőmagasságát a következő összefüggés segítségével számíthatjuk.

$$H_{sziv} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{veszt}$$

A nehézségi gyorsulás értéke $g=9,81 [m/s^2]$, vizet szállítunk, tehát a sűrűség értéke $\rho=1000[kg/m^3]$. Az áramlási veszteség számítását behelyettesítve:

$$H_{sziv} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{veszt} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + \left(\frac{\lambda \cdot l}{d} + \Sigma \xi + 1 \right) \frac{v^2}{2 \cdot g}$$

Az egyenlet veszteségmagasság számítási tagjában a +1 érték azért szerepel, mert nyitott rendszer esetén a szállított folyadék meg kell, hogy tartsa a mozgási energiáját a kifolyás helyén is. Az egyenlet tagjait külön-külön számolva:

A nyomásmagasság:

Mindkét tartály nyitott, mindkettő fölött a légköri nyomás uralkodik, tehát nincs nyomáskülönbség, azaz

$$\frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} = 0[m] .$$

A geodetikus emelőmagasság:

Az alsó, nyitott tartály vízszintje és a rendszer legmagasabban lévő pontja közötti szintkülönbség, azaz:

$$H_g = (5 + 10)[m] = 15 [m]$$

A veszteségmagasság:

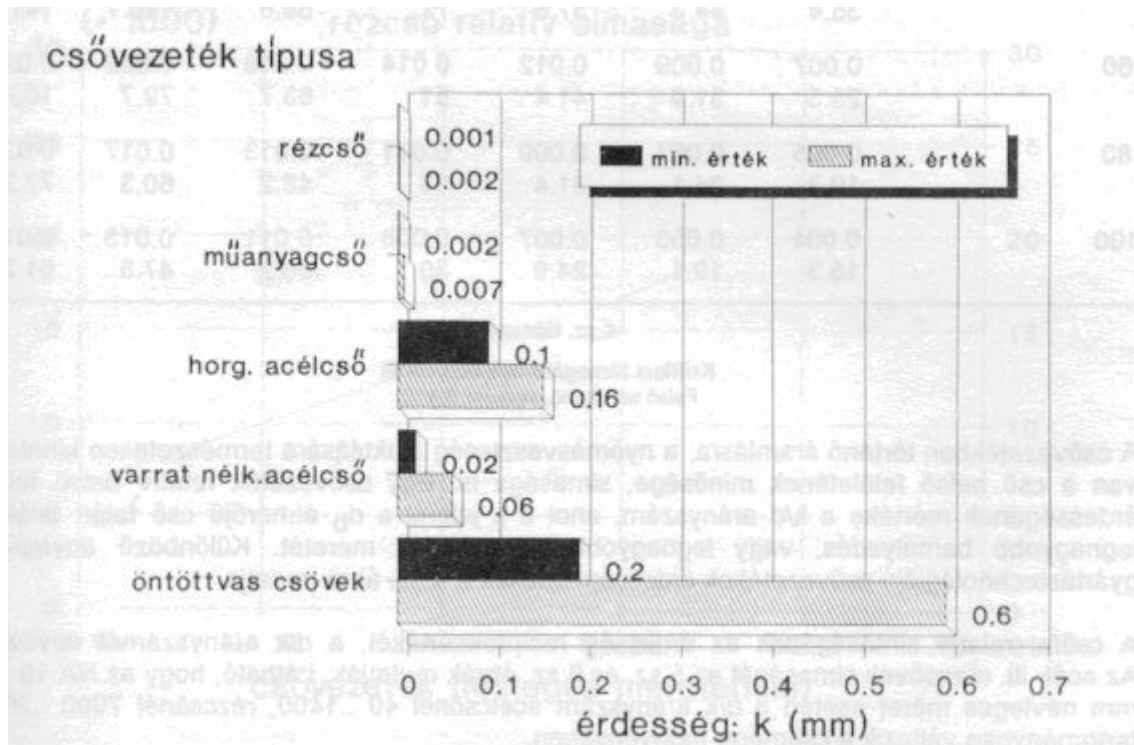
Az adott vezetékátmérővel a keresztmetszet:

$$A = \frac{d^2 \cdot \pi}{4} = \frac{2,9^2 \cdot 10^{-4}[m^2] \cdot 3,14}{4} = 6,6 \cdot 10^{-4}[m^2] ;$$

Az áramlási sebesség a vezetékben:

$$v = \frac{\dot{V}}{A} = \frac{6,7 \cdot 10^{-4}[m^3 / s]}{6,6 \cdot 10^{-4}[m^2]} = 1,02[m / s]$$

A veszteségmagasság számításához szükséges a vezeték súrlódási tényezőjének megállapítása, amit a következő (18. ábra) ábra segítségével tehetünk meg.

18. ábra. Csővezetékek súrlódási tényezője¹⁶

Műanyagcsövekre az átlagos közeli értéket véve, $\lambda=0,005$ értékkel számolhatunk.

$$H_{\text{veszt}} = \left(\frac{0,005 \cdot 27[m]}{2,9 \cdot 10^{-2}[m]} + 4 \cdot 1,5 + 15 \cdot 0,2 + 3,4 + 2 \cdot 8,3 + 1 \right) \frac{1,02^2 [m/s]^2}{1000 [kg/m^3] \cdot 9,81 [m/s^2]} = 0,004[m]$$

A szivattyú emelőmagassága:

$$H_{\text{sziv}} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{\text{veszt}} = (0 + 15 + 0,004)[m] = 15,004[m] \approx 15[m]$$

A szivattyú hasznos teljesítménye:

A hasznos teljesítményt a sűrűség, nehézségi gyorsulás, a szivattyú emelőmagasságának és térfogatáramának szorzata adja.

$$P_h = \rho \cdot g \cdot H_{\text{sziv}} \cdot \dot{V} = 1000 [kg/m^3] \cdot 9,81 [m/s^2] \cdot 15 [m] \cdot 6,7 \cdot 10^{-4} [m^3/s] = 99 [W]$$

¹⁶ Cséki István: Rézcsövek alkalmazástechnikai kézikönyve <http://www.rezar.hu> (2010. május 25.)

A szivattyúmotor teljesítménye:

$$P_m = \frac{P_h}{\eta} = \frac{99[W]}{0,42} = 236[W]$$

$$P_m \cong 240[W]$$

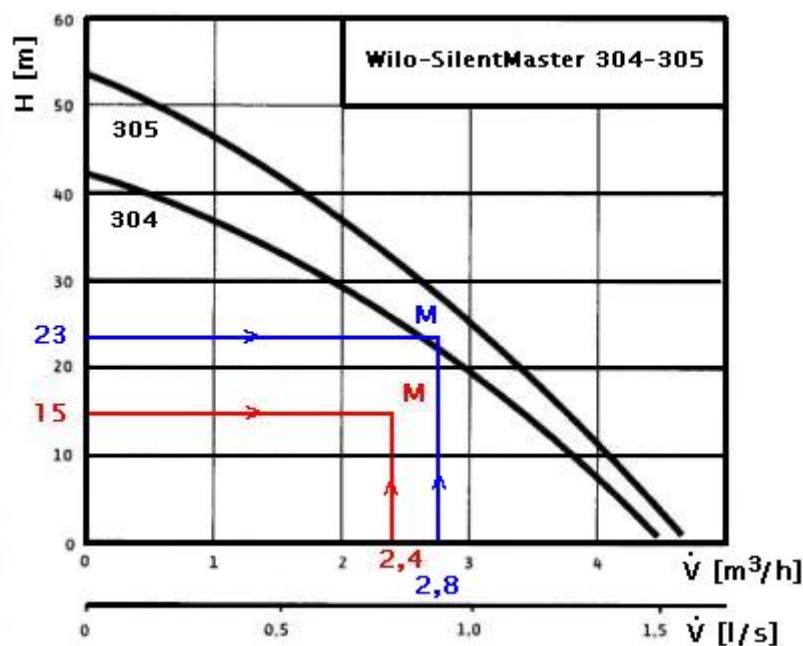
Szivattyúválasztás:

A szivattyú szükséges emelőmagassága: $H_{sziv} = 15[m]$;

A szivattyú vízszállítása: $\dot{V} = 2,4[m^3 / h]$;

A két adathoz, amik a szivattyú munkapontját határozzák meg, a 19. ábra alapján választhatunk szivattyút.

Az ábrán piros vonal jelöli ki a térfogatáram és szivattyú emelőmagasságának metszéspontjában az "M" munkapontot, mely szerint a Wilo-SilentMaster 304 szivattyú felel meg a feladatnak.

19. ábra. Wilo-SilentMaster szivattyú jelleggörbe¹⁷

A szivattyú képe a 20. ábrán látható.

¹⁷ Wilo: Vízellátás Újdonság katalógus 2005

20. ábra. Wilo-SilentMaster szivattyú¹⁸

---

¹⁸ Wilo: Vízellátás Újdonság katalógus 2005

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

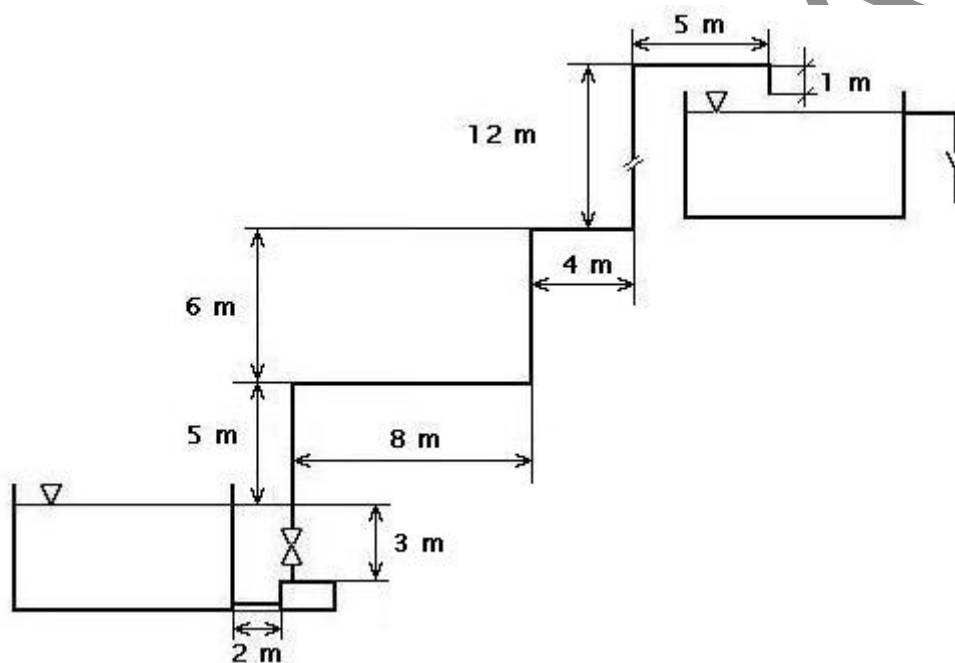
Önnek egy hőcserélő 70 [°C] hőmérsékletű vizét kell szállítania. Az épület adottságai lehetővé teszik, hogy a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozást előfeszítés nélküli L alakú kompenzátorral oldja meg. Határozza meg a vezeték 90°-os ív előtti egyenes szakaszának maximális hosszát, ha az ív utáni csúszó megfogás 1,8 [m] távolságra van. A vezeték 50 [mm] átmérőjű Ekoplastik PPR csővezetékéből készül, a szerelési hőmérséklet 15 [°C], a hőtágulási együttható 0,12 [mm/m°C], az anyagállandó 30. a feladat megoldásához használja a 13. ábra jelöléseit!

- Számítsa ki a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozást!
- Határozza meg a maximális vezeték hosszát!

2. feladat

Önnek Ekoplastik PPR műanyagcsőből készült vezetékkel kell esővizet egy lakótömb udvarán lévő ciszternából az épület padlásán lévő készenléti tartályba juttatnia két óra alatt. A ciszterna úrtartalma $5,6 \text{ [m}^3\text{]}$. A példa elvi kapcsolását a 21. ábrán láthatja. A vezeték átmérője $63 \times 8,6 \text{ [mm]}$, a rendszer 12 [db] karmantyút tartalmaz, a szivattyú előtt és után hollandis csatlakozót helyeztünk el, a súrlódási tényező értéke 0,004, a szelep alaki ellenállási tényezője 5,6.

- Válasszon szivattyút a rendszerhez!
- Számítsa ki a szivattyúmotor teljesítményét, ha a hatásfoka 46 [%]!

21. ábra. 2. feladat kapcsolási rajza

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Önnek egy hőcserélő 70 [°C] hőmérsékletű vizet kell szállítania. Az épület adottságai lehetővé teszik, hogy a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozást előfeszítés nélküli L alakú kompenzátorral oldja meg. Határozza meg a vezeték 90°-os ív előtti egyenes szakaszának maximális hosszát, ha az ív utáni csúszó megfogás 1,5 [m] távolságra van. A vezeték 50 [mm] átmérőjű Ekoplastik PPR csővezetékéből készül, a szerelési hőmérséklet 15 [°C], a hőtágulási együttható 0,12 [mm/m°C], az anyagállandó 30. a feladat megoldásához használja a 13. ábra jelöléseit!

- Számítsa ki a hőmérsékletváltozásból adódó hosszváltozást!
- Határozza meg a maximális vezeték hosszát!

Adatok:

- Kompenzációs vezeték hossz: $L_s = 1,8 \text{ [m]} = 1800 \text{ [mm]}$,
- Hőtágulási együttható: $\alpha = 0,12 \text{ [mm/m}^\circ\text{C]}$,
- Anyagállandó: $k = 30$,
- Üzemi hőmérséklet: $t_u = 70 \text{ [}^\circ\text{C]}$,
- Szerelési hőmérséklet: $t_{sz} = 15 \text{ [}^\circ\text{C]}$,
- Vezeték átmérő: $D = 50 \text{ [mm]}$.

Hosszváltozás:

A kompenzációs vezeték hossz összefüggéséből számolhatjuk ki a hosszváltozás maximális értékét.

$L_s = k \cdot \sqrt{D \cdot \Delta l}$ összefüggésből a hosszváltozás:

$$\Delta l = \frac{\left(\frac{L_s}{k}\right)^2}{D} = \frac{\left(\frac{1800}{30}\right)^2}{50 \text{ [mm]}} = 72 \text{ [mm]}$$

Maximális vezeték hossz:

A maximális vezeték hosszát a hőtágulásból adódó hosszváltozás összefüggéséből számolhatjuk a következő módon.

$$\Delta l = \alpha \cdot L \cdot \Delta t, \text{ tehát } L = \frac{\Delta l}{\alpha \cdot \Delta t} = \frac{72 \text{ [mm]}}{0,12 \left[\frac{\text{mm}}{\text{m} \cdot ^\circ\text{C}} \right] \cdot (70 - 15) [^\circ\text{C}]} = 10,9 \text{ [m]}$$

2. feladat

Önnek Ekoplastik PPR műanyagcsőből készült vezetékkel kell esővizet egy lakótömb udvarán lévő ciszternából az épület padlásán lévő készenléti tartályba juttatnia két óra alatt. A ciszterna űrtartalma $5,6 \text{ [m}^3\text{]}$. A példa elvi kapcsolását a 21. ábrán láthatja. A vezeték átmérője $50 \times 6,9 \text{ [mm]}$, a rendszer 12 [db] karmantyút tartalmaz, a szivattyú előtt és után hollandis csatlakozót helyeztünk el, a súrlódási tényező értéke $0,004$, a szelep alaki ellenállási tényezője $5,6$.

- Válasszon szivattyút a rendszerhez!
- Számítsa ki a szivattyúmotor teljesítményét, ha a hatásfoka 46 [%] !

Adatok:

- A ciszterna űrtartalma: $V = 5,6 \text{ [m}^3\text{]}$;
- Szivattyúzási idő: $\tau = 2 \text{ [h]}$;
- Vezeték hossz: $L = (2 + 3 + 5 + 8 + 6 + 4 + 12 + 5 + 1) \text{ [m]} = 46 \text{ [m]}$;
- Könyök: 6 [db] ; $\xi_{\text{könyök}} = 1,5$ (17. ábra);
- Karmantyú: 12 [db] , $\xi_{\text{karmantyú}} = 0,2$ (17. ábra);
- Szelep: 1 [db] , $\xi_{\text{szelep}} = 5,6$;
- Hollandis csatlakozó: 2 [db] $\xi_{\text{hollandi}} = 8,3$ (17. ábra);
- Vezetékátmérő: $d = (50 - 2 \cdot 6,9) \text{ [mm]} = 36,2 \text{ [mm]} = 3,62 \cdot 10^{-2} \text{ [mm]}$;
- Súrlódási tényező: $\lambda = 0,004$.

A szivattyú térfogatárama:

A térfogatáramot a szállítandó vízmennyiség és az idő hányadosaként számíthatjuk, a következő összefüggéssel. A térfogatáram más mértékegységre való átszámítása a szivattyúválasztás szempontjából nem szükséges, mivel a szivattyú jelleggörbék térfogatárama általában ebben a mértékegységben van megadva, de a sebesség kiszámítása miatt célszerű megtenni.

$$\dot{V} = \frac{V}{\tau} = \frac{5,6 \text{ [m}^3\text{]}}{2 \text{ [h]}} = 2,8 \text{ [m}^3 \text{ / h]} = 7,8 \cdot 10^{-4} \text{ [m}^3 \text{ / s]}$$

A szivattyú emelőmagassága:

A szivattyú emelőmagasságát a következő összefüggés segítségével számíthatjuk.

$$H_{\text{sziv}} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{\text{veszt}}$$

A nehézségi gyorsulás értéke $g = 9,81 \text{ [m/s}^2\text{]}$, vizet szállítunk, tehát a sűrűség értéke $\rho = 1000 \text{ [kg/m}^3\text{]}$. Az áramlási veszteség számítását behelyettesítve:

$$H_{sziv} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{veszt} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + \left(\frac{\lambda \cdot l}{d} + \Sigma \xi + 1 \right) \frac{v^2}{2 \cdot g}$$

Az egyenlet veszteségmagasság számítási tagjában a +1 érték azért szerepel, mert nyitott rendszer esetén a szállított folyadék meg kell, hogy tartsa a mozgási energiáját a kifolyás helyén is. Az egyenlet tagjait külön-külön számolva:

A nyomásmagasság:

Mindkét tartály nyitott, mindkettő fölött a légköri nyomás uralkodik, tehát nincs nyomáskülönbség, azaz:

$$\frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} = 0 [m] .$$

A geodetikus emelőmagasság:

Az alsó, nyitott tartály vízszintje és a rendszer legmagasabban lévő pontja közötti szintkülönbség, azaz:

$$H_g = (5 + 6 + 12) [m] = 23 [m]$$

A veszteségmagasság:

Az adott vezetékátmérővel a keresztmetszet:

$$A = \frac{d^2 \cdot \pi}{4} = \frac{3,62^2 \cdot 10^{-4} [m^2] \cdot 3,14}{4} = 1,03 \cdot 10^{-3} [m^2] ;$$

Az áramlási sebesség a vezetékben:

$$v = \frac{\dot{V}}{A} = \frac{7,8 \cdot 10^{-4} [m^3 / s]}{1,03 \cdot 10^{-3} [m^2]} = 0,76 [m / s]$$

A veszteségmagasság számításához szükséges a vezeték súrlódási tényezőjének megállapítása, amit a következő (18. ábra) ábra segítségével tehetünk meg.

Műanyagcsövekre az átlagos közeli értéket véve, $\lambda = 0,005$ értékkel számolhatunk.

$$H_{veszt} = \left(\frac{0,004 \cdot 46 [m]}{3,62 \cdot 10^{-2} [m]} + 6 \cdot 1,5 + 12 \cdot 0,2 + 5,6 + 2 \cdot 8,3 + 1 \right) \frac{0,76^2 [m / s]^2}{1000 [kg / m^3] \cdot 9,81 [m / s^2]} = 0,0023 [m]$$

A szivattyú emelőmagassága:

$$H_{sziv} = \frac{p_2 - p_1}{\rho \cdot g} + H_g + H_{veszt} = (0 + 23 + 0,0023) [m] = 23,0023 [m] \cong 23 [m]$$

A szivattyú hasznos teljesítménye:

$$P_h = \rho \cdot g \cdot H_{sziv} \cdot \dot{V} = 1000[\text{kg} / \text{m}^3] \cdot 9,81[\text{m} / \text{s}^2] \cdot 23[\text{m}] \cdot 7,8 \cdot 10^{-4}[\text{m}^3 / \text{s}] = 176[\text{W}]$$

A szivattyúmotor teljesítménye:

$$P_m = \frac{P_h}{\eta} = \frac{176[\text{W}]}{0,46} = 383[\text{W}]$$

Szivattyúválasztás:

A szivattyú szükséges emelőmagassága: $H_{sziv} = 23[\text{m}]$;

A szivattyú vízszállítása: $\dot{V} = 2,8[\text{m}^3 / \text{h}]$;

A két adathoz, amik a szivattyú munkapontját határozzák meg, a 19. ábra alapján választhatunk szivattyút.

A 19. ábrán kék vonal jelöli ki a térfogatáram és szivattyú emelőmagasságának metszéspontjában az "M" munkapontot, mely szerint a Wilo-SilentMaster 305 szivattyú felel meg a feladatnak.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

http://hu.wavin.com/master/master.jsp?FOLDER%3C%3Efolder_id=2534374305455852&middleTemplateName=oc_middle_service_sub&bmLocale=hu_HU (2010. július 20.)

<http://www.rehau.hu/epitoipar/melyepites/geotermikus.energia/raugeo.talajhoszonda.shtml> (2010. július 21.)

http://www.proidea.hu/uponor-epuletgepeszeti-83000/uponor-pexa-csorendszer-243375/WIRSBO_012_2005_HU-A5.pdf (2010. július 21.)

<http://www.pipelife.hu/pipelife-hu/header.html> (2010. július 20.)

<http://www.hydro-therm.hu/futes/otretegu.htm> (2010. július 20.)

http://www.proidea.hu/rehau-82235/rehau-vizvezetek-es-futesszerelés-258990/Vizvezetek_futesszerelés_Rmo.pdf

http://www.proidea.hu/rehau-82235/rehau-vizvezetek-es-futesszerelés-258990/Vizvezetek_futesszerelés_Rmo.pdf (2010. július 21.)

dr. Ujhelyi Jánosné-Haszmann Iván: Mérés és szabályozás Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1989

http://cbs.grundfos.com/GHU_Hungary/lexica/HEA_NPSH.html (2010. 05. 02)

Cséki István: Épületek vízellátása, csatornázása Skandi-Wald Könyvkiadó Kft., Budapest, 1998

<http://www.flexterm.hu/data/hu.kompenzator.htm> (2010. július 22.)

[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf) (2010. július 25.)

[https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/\\$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf](https://content.wavin.com/WAXHU.NSF/3392995919048e9dc1256a09002c973e/d1b3923a7ec58298c12576ac00477d41/$FILE/Ekoplastik%20PPR%20-%20Tervezesi%20segedlet.pdf) (2010. július 25.) (2010. július 29.)

Cséki István: Rézcsövek alkalmazástechnikai kézikönyve <http://www.rezar.hu> (2010. május 25.)

Wilo: Vízellátás Újdonság katalógus 2005

A(z) 2699–06 modul 009–es szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 544 02 0010 54 01	Fluidumkitermelő technikus
54 544 02 0010 54 02	Gázipari technikus
54 544 02 0010 54 03	Megújulóenergia-gazdálkodási technikus
54 544 02 0010 54 04	Mélyfúró technikus
54 544 02 0100 31 01	Cső-távvezeték üzemeltető (olaj, gáz)
54 544 02 0100 31 02	Fluidumkitermelő
54 544 02 0100 31 03	Mélyfúró

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

16 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató